

Sara Dunant

SVETA SRCA

Prevela
Dubravka Srećković Divković

Laguna

Naslov originala

Sarah Dunant
SACRED HEARTS

Copyright © Sarah Dunant 2009

Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

ISTORIJSKA BELEŠKA

Drugom polovinom šesnaestog veka, u katoličkoj Evropi visina devojačkog miraza toliko je naglo skočila da većina plemićkih porodica nije mogla priuštiti sebi da uda više od jedne kćeri. Preostale mlade žene slate su – uz mnogo manje troškove – u samostane. Istoričari procenjuju da je po velikim gradovima i državicama Italije možda čak i polovina žena plemićkog porekla završavala među redovnicama.

Nisu sve odlazile svojom voljom...

Ova priča događa se 1570. u gradu Ferari, na severu Italije, u samostanu svete Katarine...

DNEVNI RASPORED SLUŽBE U BENEDIKTINSKIM SAMOSTANIMA ŠESNAESTOG VEKA

jutrenje	u zoru	
prima	prvi dnevni čas	6.00 izjutra
terca	treći dnevni čas	9.00
seksta	šesti dnevni čas	podne
nona	deveti dnevni čas	3.00 po podne
večernje	pred zalazak sunca	5.00
povečerje	pred leganje	7.30
časoslov		2.00 izjutra

DEO PRVI

Samostan svete Katarine, Ferara 1570.

1

Pre no što se razlegao vrisak, noćna tišina samostana bila je živa od sopstvenih jedinstvenih zvukova.

U ćeliji dole, psetance sestre Izbete, umotano poput odojčeta u satensko platno, u snu lovi, a zadovoljstvo od svakog sateranog zeca obeležava brnjicom sputano stenjanje i režanje. I sama Izbeta zauzeta je hajkom: srebrni poslužavnik glumi joj ogledalo, desna ruka u vazduhu dok steže koštanu pincetu oko jogunaste bele dlake na bradi. Oštro cima, bol i zadovoljstvo usled olakšanja izbijaju kroz isto kratko „aahaa“ ispuštenog daha.

Na drugom kraju unutrašnjeg dvorišta, dve mlade žene, punačke i mekih obraza kao deca, zajedno leže na jednoj slamarici, prepletene poput grančica za potpalu, licâ toliko blizu da izgleda maltene da razmenjuju dah, jedna udiše dok druga izdiše. Udah. Izdah. Udah. Izdah. U vazduhu, blag opojan miris. Možda anđelika. Ili slatka nana, kao da su obe jele isti šećerni kolač ili pile začinjeno vino iz iste čaše. Čime god da su se osladile, obe od toga čvrsto spavaju, zadovoljstvo im se glasi u sobi kao tih bruj uživanja.

Sestra Benedikta, za to vreme, jedva se uzdržava, toliko je muzike u njenoj glavi. Noćas priprema antifon za proslavu Bogojavljenja, različiti glasovi se bez kraja i konca prepliću kao niti šarene

tapiserije. Ponekad lete tako brzo da jedva uspeva da ih pribeleži u šumu belih nota na tablici od škrljca. Ima noći kad kao da uopšte i ne spava, ili kad su glasovi toliko uporni da je ubeđena kako po svoj prilici peva naglas s njima. A opet, sutradan je niko ne kori, niti je budi ako naglo zapadne u san usred trpezarije. Njene kompozicije donose samostanu slavu i darodavce, te tako gledaju kroz prste njenom čudaštvu.

Nasuprot njoj, mlada sestra Perzeveranca je sužanj muzike patnje. Jedna jedina lojanica bacaka senke po njenoj ćeliji. Haljina joj je toliko tanka da oseća zimsku vlagu dok se naslanja leđima na kameni zid. Povlači platno uz golenice i stegna, potom, opreznije, uz stomak, ispušta drhturavo ječanje dok se tkanina lepi i zapinje za otvorene rane. Zastaje, jednom ili dvaput hitro udiše da se umiri, a onda vuče još jače kad god oseti otpor, sve dok se napola podmlađena koža ne iskida i ne odvoji zajedno s platnom. Svetlost sveće razotkriva kožni kaiš što joj se usekao oko struka, s nizom kratkih eksera sa šiljcima unutra, od kojih se nekoliko tako duboko zarilo u meso da se vide samo okrastane, naduvene rane tamo gde su se štavljena i ljudska koža stopile. Polako, svesno, pritiska jednu glavicu. Ruka joj i preko volje odskače natrag; iz nje izbija vapaj, ali u tom zvuku ima i ushićenja, izazova samoj sebi dok joj se prsti vraćaju.

Pogled drži uprt u zid pred sobom, tamo gde titrava svetlost jasno ocrtava rezbareno drveno raspeće; Hrist, mlad, živ, s mišićima što se napinju kroz vlakna drveta dok mu se telo isteže napred i otima od klinova, u lice mu se urezala tuga. Ona zuri u njega, sopstveno telo joj cepti, obrazi su joj mokri od suza, oči sjajne. Drvo, gvožđe, koža, meso. U taj trenutak sažet je sav njen svet. Ona je unutar Njegovih patnji. On je unutar njenih. Nije sama. Bol je postao užitak. Ponovo pritiska glavicu eksera i dah joj izbija u vidu otegnutog, zadovoljnog stenjanja, gotovo životinjskog zvuka, obuzet i obuzimajući.

U susednoj ćeliji, prsti sestre Umilijane načas zastaju na zveckavim zrcima brojanice. Zvuk odanosti Bogu koji ispušta njena mlada sestra za nju je sladak kao med. U mladosti je i ona tragala za Bogom kroz žive rane, ali sad kad je nadzornica iskušenicā, dužnost joj je da tuđe duhovno dobro stavlja ispred svoga. Poginje glavu i vraća se brojanici.

U ćeliji nad bolnicom, sestra Cuana, nadzornica lečilišta Svete Katarine, zauzeta je vlastitom molitvom. Ona sedi nagnuta nad Brunfelovom čudesnom knjigom o bilju, čelo joj se mršti od usredsređenosti. Do nje je nedavno završena skica zdravca, čiji su se listovi pokazali delotvornim kod upornih posekotina i rana u mesu – jedna mlađa redovnica počela je da izbacuje ugruške krvi, te sad ona traži smešu da zaustavi nevidljivu ranu.

Perzeverancino ječanje odjekuje hodnikom na spratu samostana. Prošlog leta, kad je vrućina njenim povredama donela početak infekcije i kad su se one što su u kapeli sedele do mlade redovnice požalile na zadah, opatica ju je poslala u bolnicu radi lečenja. Cuana joj je oprala i previla ljute rane što je bolje znala, i dala joj melem da umanjí oticanje. Više od toga nije mogla. Premda je moguće da Perzeveranca na kraju samoj sebi izazove trovanje nekom dubljom infekcijom, mimo toga je sasvim zdrava, te Cuana, na osnovu onoga što zna o radu tela, smatra da se to neće desiti. Svet je pun priča o muškarcima i ženama koji s takvim ozledama žive godinama; te sve i ako Perzeveranca priča o smrti sa prilično ljubavi, jasno je da ujedno iz svoga trpljenja izvlači i previše radosti da bi želela pre roka da ga okonča.

Sama Cuana ne učestvuje u toj strasti prema umrtvljenju tela. Pre no što je došla u samostan, godinama je živela kao kći jedinica profesora medicine. Njemu je suštinski razlog da živi bilo istraživanje moći prirode da leči telo, i nije pamtila nijedan trenutak svog života kad nije i ona osećala taj isti žar. Od nje bi postao

dobar doktor ili predavač, da je tako nešto moguće. Ovako je posle njegove smrti imala tu sreću da su mu ime i imanje bili dovoljno ugledni da joj kupe ćeliju u samostanu svete Katarine, gde tolike plemkinje Ferare nalaze prostora da traže vlastiti način življenja pod božjom zaštitom.

No svejedno, svaki samostan, koliko god da je na to svikao, drhti pomalo kad prima nekog ko ne želi istinski tu da bude.

Cuana je odvojila pogled od stola. Jecanje iz ćelije nedavno prispele iskušeniце sad je postalo preglasno da se prečuje. To što je počelo običnim suzama preraslo je u ljutito zavijanje. Kao nadzornica bolnice, Cuana ima dužnost, ukoliko stanje postane ozbiljno, da svaku novopridošlu smiri uz pomoć napitka za spavanje. Prevrnu-la je peščanik. Lek je već spravljen i spreman je u bolnici. Jedino pitanje glasi koliko dugo bi trebalo da sačeka.

Pipav je to posao, procena dubine muka neke iskušeniце. Čim se svetkovina okonča, čim porodica ode a velika vrata se zašipe odsecajući spoljni svet, sasvim je prirodan izvestan stepen uznemirenosti, te čak i najposvećenije mlade žene znaju da dožive nalet straha kad se suoče sa samoćom i tišinom zatvorene ćelije.

Najlakše se odomaće one koje unutra imaju rodbinu. Većina njih već je otupila zube jedući samostanske kolače i biskvite; pri dugogodišnjim posetama toliko su im sestre ugađale i dvorile ih da im je samostan već postao drugi dom. Ukoliko se – što biva – taj dan izrodi u bujicu iznurenih suza, uvek je tu pri ruci tetka, sestra ili rođaka da ih laskanjem umiri ili uteši.

Za druge, one što su možda gajile snove o nekom zemaljskijem mladoženji, ili su pak ostavile ljubljenog brata ili nežnu majku, suze su podjednako i strah od budućnosti i oplakivanje prošlosti. Zadužene sestre blago se odnose prema njima dok se ispetljavaju iz haljina i podsuknji, cepteći pre od živaca nego od zime, visoko dignutih golih ruku, spremnih da prime rizicu. Ali ni sva pažnja

ovoga sveta ne može prikriti gubitak slobode, i premda će poneka kasnije zameniti svilu seržom (takve modne promene pre se prećutno ne primećuju nego što se dopuštaju), te prve noći devojke meke kože i bez sklonosti za pokajanje umeju da izlude od svraba i češanja. Njihove suze u sebi imaju prizvuk samosažaljenja, te je bolje da ih isplaču odmah, pošto znaju da postanu spor otrov ako se ostave da tinjaju.

Konačno se oluja izbesnela i samostan se vraća snu. Sestra stražarka obilaziće hodnike, odbrojavajući vreme sve do časoslova, dva sata po ponoći, kad će po mraku proći kroz veliki samostan, kucajući na sva vrata redom, ali izostavljajući onu koja je poslednja došla. Takav je običaj u Svetoj Katarini, da novopridošlu prvo veče ne diraju kako bi sutradan ustala okrepljena i spremnija da stupi u novi život.

Noćas, međutim, niko neće mnogo spavati.

U donjem delu peščanika, humčica peska maltene je čitava, a zavijanje je postalo tako divljačno da ga Cuana oseća i u glavi i u truhu: kao da se u devojčinu ćeliju probila neposlušna četa đavola pa joj sad vrti utrobu ražnjem. Sigurno se, u svojoj spavaonici, mlade pitomice bude od straha. Sati između povečerja i časoslova označavaju najduži san u toku noći, te će i najmanje narušavanje mira u ovom trenu izazvati sutra u samostanu zakrvavljene oči i neraspoloženje. Između vrisaka, Cuana je razabrala prozuckao glas što se u bolnici izvija u pesmu bez melodije. Noćne groznice znaju da prizovu svakojaka priviđenja među bolesnicama, gde nisu sva svete prirode, a neće biti nimalo korisno ako se u horu pridruže i izludele i bolešljive.

Cuana hitro izađe iz ćelije, ne trudeći se da ponese sveću pošto su joj noge bolje nego oči znale put. Siđe stepeništem u klaustar, i pri ulasku u veliko dvorište zadržava je načas, kao što se često događalo, njegova čista lepota. Od prvog trenutka kad je tu stajala, pre šesnaest godina, između zidova što su pretili da će je smrviti, ono joj je pružalo prostor za spokoj i snove. Danju je vazduh bio

tako miran da se činilo kao da je i samo vreme stalo, dok se po mraku takoreći čulo lepetanje anđeoskih krila iza leđa. Ne i noćas, međutim. Noćas se kameni bunar u sredini izdiže kao siv brod koji plovi na moru crnila, devojčino jecanje odjekuje oko njega kao besomučan vetar. Podseća je na priču koju je otac imao običaj da pripoveda, o tome kako je plovio u Indiju da sabira uzorke bilja i kako su našli napušten brod nekog trgovca u burnim vodama, a na kom je jedini znak života bilo kreštanje izgladnelog papagaja ostavljenog na palubi. „Zamislj samo, *carissima*. Da smo umeli da razumemo jezik te ptice, kakve li bi nam samo tajne odala?“

Za razliku od njega, Cuana nikad ne beše videla okean, i jedini njoj znani glasovi sirena bili su pištavi soprani u kapeli ili žensko zavijanje po noći. Ili kevtanje bučnih pasa – kao što je onaj što sad štekće u ćeliji sestre Izbete, ućebano klupčence krzna i smrada, sa zubima dovoljno ostrim da ujedu i kroz noćnu brnjicu te pridodaju drami. Da, vreme je za lek za spavanje.

Vazduh bolnice zagušljiv je od dima lojanice i kâda od ruzmarina koji ona neprestano pali da bi suzbila zadah bolesti. Prošla je pored mlade horske sestre koju je u postelju oborilo krvarenje iz utrobe; telo joj je sklupčano u sebe, oči čvrstim žmurenjem odaju pre molitvu nego san. U preostalim krevetima, sestre su jednako i bolesne i stare, pluća su im puna zimske vlage, pa se čuje klobučanje i šištanje dok dišu. Većina je gluva za sve sem za glasove anđela, mada im nije ispod časti da se nadmeću čiji hor najumilnije poje.

„O, mili Isuse! Stiže! Sve nas pomiluj.“

Iako je sestri Klemenciji sluh još dovoljno oštar da razazna i stupanje mačje šape, misli su joj toliko zamagljene da ga može protumačiti i kao bat đavoljeg izaslanika ili prvi znak drugog dolaska.

„Pssst!“

„Čuj vrisak. Čuj vrisak!“ Starica je, u poslednjoj postelji, sela uspravno kao sveća, razmahujući rukama kao da se brani od nekog nevidljivog napadača. „Grobovi se otvaraju. Sve će nas progutati.“

Cuana je uhvati za ruke i povuče ih dole na čaršave, držeći ih umirene dok je čekala da redovnica prepozna da je ona tu. U strogoj ćutnji, koja traje od večerja do svanuća, bolesnima i ludima oprašta se kršenje propisa, ali ostale su u opasnosti od ozbiljne kazne za svaku suvišnu reč.

„Pssst!“

S druge strane dvorišta začu se još jedan urlik, za njim tresak i lomljava drveta. Ona nežno potisnu staru redovnicu natrag na krevet i namesti je što je bolje mogla. Iz čaršava je izbijao zapah sveže mokraće. To može da sačeka do jutra. Sestre službenice biće ljubaznije ako odspavaju.

Uzevši svetiljku, hitro je krenula u apoteku, koja je počivala iza vrata na suprotnom kraju bolnice. Pred njom, zid pun ćupova, stakalaca i boca zaigrao je u taktu s titravim plamenom. Znala ih je sve do poslednjeg; ova soba je njen dom, prisnija joj je i od same njene ćelije. Uzela je iz fioke staklence, a onda, pošto je na trenutak oklevala, posegla i za jednom bocom na drugoj polici, otpušila je i dodala još nekoliko kapi sirupa. Svakoju iskušenici koja krši i tišinu i nameštaj trebaće jačeg sredstva za umirenje.

Vrativši se u glavni kloster, Cuana primeti traku svetla kako sija ispod vrata opatičine prve odaje. Madona Kjera sigurno je budna i odevena, sedi za svojim rezbarenim orahovim stolom, uspravne glave, sa otvorenim molitvenikom ispod srebrnog raspeća, sa ogrtačem preko pleća, nesumnjivo, da se zaštiti od noćne promaje. Neće se mešati – sem ako iz nekog razloga Cuanin poduhvat ne propadne. U takvim stvarima imaju međusobni sporazum.

Cuana je brzo išla hodnikom, zastavši načas pred vratima sestre Magdalene. Ona je najstarija redovnica u samostanu, toliko stara da nema više nikog živog ko bi joj znao godine. Zbog oronulosti, trebalo je da odavno bude u bolnici, ali kod nje su volja i pobožnost tako stopljene da ne bi prihvatila druge utehe sem molitve. Ni sa kim ne priča, nikad ne izlazi iz ćelije. Od svih duša u Svetoj Katarini, Bog sasvim sigurno najželjnije čeka njenu. A ipak joj ne dà

da mu priđe. Ima trenutaka, dok noću prolazi pored njene ćelije, kad bi se mogla zakleti da joj kroz drvo čuje usne kako se miču, sa svakom rečju za trun je približavajući raju.

„*Hvalite Gospoda, jer je dobar, jer je doveka milost Njegova.*“ Reči psalma i nezvane su se slile u Cuanine misli dok je koračala hodnikom.

Nova devojka bila je u dvosobnoj ćeliji. Neke bi se pobunile i rekle da je to nesrećan izbor. Pre manje od mesec dana, miloglasna sestra Tomaza ovde je pevala najnovije madrigale, za koje je stihove davala jedna sestra što ih je naučila na dvoru, sve dok joj u mozgu nije buknuła zloćudna izraslina, te se obeznanila od napada i nikad se više nije probudila. U vreme kad je novoj iskušeniци dopušten pristup, samo što su bili oprali povraćku sa zidova. Cuana se sad pitala da je nisu nedovoljno oribali. S godinama beše počela da podozreva da samostanske ćelije pamte svoju prošlost duže nego druga mesta. Izvesno ne bi bila prva mlada iskušeniца koja je osetila zanos ili zlobu što trepti iz zidova oko nje.

Jecaji postadoše glasniji dok je dizala spoljnu rezu i otvarala vrata. Načas joj se pred očima javila slika deteta koje se, u beskrajnom nastupu besa, bacaka po krevetu ili pak čuči, nabijeno u ugao kao zvere, no umesto toga, sveća joj obasja priliku pripijenu uza zid, u haljini koja se od znoja zalepila za kožu, kose prionule uz lice. Kad je bila bacila pogled kroz rešetku u crkvi, devojka joj je izgledala odveć nežno za takav glas, ali u telu je bila stamenija, svaki jecaj izbacivala su krupna pluća puna vazduha. Jecaj koji je upravo krenuo sad joj je zastao u grlu. Šta li vidi pred sobom? Tamničarku ili spasiteljku? Cuana je još osećala stravu onih prvih dana; pamtila kako su joj sve redovnice listom izgledale jednako. Kada je počela da uočava razlike ispod tkanine? Začudo, više nije mogla da se seti nečeg za šta je mislila da nikad neće zaboraviti.

„*Benedictus*“, tiho reče, oglašavajući tom rečju nameru da prekine strogo ćutnju. U glavi je začula opatičin glas kako dodaje

razrešenje: „*Deo gratias.*“ U njenoj pokori biće priznato da je radila po samostanskoj dužnosti.

„Bog nek je s tobom, Serafina.“ Podigla je sveću više kako bi devojka mogla da vidi da joj u očima nema zlonamernosti.

„Aaah!“ Suzdržavani dah prolomio se u odušci besa. „Ja nisam Serafina. Ne zovem se tako.“

Ove reči pljusnule su Cuanu u lice kao kapi pljuvačke.

„Biće ti bolje kad se malo naspavaš.“

„Ha! Ha... Biće meni bolje kad umrem.“

Koliko je ovoj godina? Petnaest? Možda šesnaest? Dovoljno je mlada da se još nada životu. Dovoljno odrasla da zna kad joj je taj život prekraćen. Šta im ono beše opatica rekla kad su odabrali ovu devojku za samostan? Da potiče iz plemićke porodice iz Milana, s važnim poslovnim vezama sa Ferarom, željne da pokaže odanost svome gradu time što će dati kćer u jedan od njenih najvećih samostana: čisto dete odgajeno u božjoj ljubavi, s glasom kao u slavuju. Nažalost, niko nije našao za shodno da pomene i to da urla kao vukodlak.

„Možda sam već mrtva. Sahranjena u ovoj... ovoj smrdljivoj grobnici.“ Jarosno je tresnula nogom, na šta se po podu zakotrlja loptica konjske strune.

Cuana podiže sveću još više i zapazi nered u sobi: krevet prevrnut na stranu, dušek i jastuk rasparani, konjska struna razbacana na sve strane. Haos je na svoj način veličanstven.

Devojka se grubo protrlja nadlanicom po nosu da zaustavi curkove suza i slina. „Ne razumeš.“ A sad joj se u glasu začula gnevna molećivost. „Ne treba da budem ovde. Stavili su me protiv moje volje.“

Cuana je vide kako kleči u kovitlacu kadife pred oltarom, pognute glave dok je sveštenik vodi kroz litaniju pristanka.

„A zavet koji si položila u kapeli?“ blago kaza.

„Reči. Izrekla sam reči, ništa više. Izašle su iz mojih usta, ne iz mog srca.“

Ah. Sad je jasnije. Taj izraz svi znaju, kao i svaku litaniju. Reći iz usta, ne iz srca: zvanični jezik prinude. Na pravičnom sudu, pred saosećajnim sudijom, takvom odbranom mogla bi se poslužiti neka supruga u pokušaju da dobije poništenje nesnošljivog braka, ili iskušenica pred biskupom da bi je razrešio zaveta. Ali ovde su daleko od svakog suda, a ni devojci ni samostanu neće pomoći ako celu noć provedu budne raspravljajući o tom problemu.

„Onda moraš reći opatici. Ona je mudra žena i poučice te.“

„Pa gde je ona sad?“

Cuana se osmehnu. „Kao i sve mi ostale, pokušava da zaspi.“

„Misliš da sam glupa?“ I glas se ponovo povisi. „Briga nju za mene. Ja sam za nju samo još jedan miraz.* O, ne sumnjam da je moj otac veoma širokogrudno platio da me sakrije.“

Svaka reč koja narušava strogu ćutnju bolna je Bogu, te bi trebalo da je takva i redovnici koja je izusti; no dobrota i samilost su među ovim zidovima takođe vrline, a u svakom slučaju, Cuana se već upustila. „Oni najveći mirazi dolaze nam u vidu duša“, blago kaza. „To ćeš veoma uskoro razumeti.“

„Ne! Ahhh!“ I devojka udari glavom o zid, tako snažno da obe čuše tresak. „Ne, ne, ne.“

No kad su sada suze potekle, bile su koliko od gneva ili bola, toliko i od očajanja, kao da je znala da je ta bitka već napola izgubljena i da joj samo preostaje da to oplakuje. U Svetoj Katarini bilo je pojedinih sestara, žena silne vere i saosećanja, koje su verovale da je to trenutak kad Hrist prvi put istinski kroči u dušu mlade žene, sejući svojom velikom ljubavlju seme nade i poslušnosti na njivi očaja. Cuaninoj žetvi trebalo je duže da sazri i s godinama je shvatila da jedina uteha koja se nudi jeste ona koju sam osećaš.

* Prilikom udomljenja u bolje samostane, porodice su za svoje kćeri morale da plate određenu sumu ili daju određen dar, što se smatralo redovničnim „mirazom“. (Prim. prev.)

Iako joj to nije bio razlog za ponos, u ovakvim časovima nikako se nije mogla pretvarati da je drugačije.

„Slušaj me“, tiho reče, sad prilazeći bliže. „Ja ne mogu da ti otvorim kapiju. Ali mogu, ako mi dopustiš, da ti olakšam ovu noć. Što će ti na svoj način pomoći sutra, zaričem ti se.“

Devojka je sad slušala. Osetila je to. Telo je počinjalo da joj se trese, a pogled joj je leteo na sve strane. Šta li joj se mota po glavi? Bekstvo? Ćelija nije zaključana i nema nikog ko bi je sprečio u begu. Kad bi to poželeda, lako bi se mogla pored nje probiti kroz vrata, kroz klaustar, kroz hodnik pa do kućice na kapiji – i otkriti, kad tamo stigne, da ključeve glavnih vrata ne drži kod sebe čuvarica kapije, već sama opatica. Ili kroz vrt, kroz voćnjake, dok na kraju ne stigne do spoljnih zidina – jedino što su one tako glatke i visoke da bi penjanje bilo kao pokušaj da se popneš uz santu leda. Sve je to, naravno, dobro poznato onima koje žive unutra. Zaista, neke pravi strah počinje da žeže tek onda kad zamisle kako stoje u spoljnom svetu.

„Ne. Ne...“ Ali to je bio više jauk nego pobuna. Pokrila je lice šakama i polako kliznula niza zid, stružući leđima o kamen, sve dok nije čučnula, sklupčana, samlevena jadom.

Cuana kleče na pod pokraj nje.

Ova trznu glavu u stranu. „Beži od mene. Neću tvoje molitve.“

„I to je dobro“, vedro kaza Cuana raščičavajući konjsku strunu kako bi napravila mesta da bezbedno stavi sveću. „Budući da je naš Gospod sad sigurno privremeno ogluueo.“ Osmehnula se kako bi devojka znala da su ove reči kazane s dobrom namerom. Izbliža, na svetlosti sveće, imala je prilično ljupko lice, premda sad malčice podbulo i prošarano pečatima od besa. Cuana je znala najmanje pet-šest kikutavih mladih iskušenica koje bi joj s radošću pomogle da ovu devojkicu poleći i vrati joj lepotu.

Izvadila je iz haljine staklence i otpušila ga.

„Prestani da plačeš.“ Glas joj je sad bio postojan. „Proći će te taj strah koji trenutno osećaš. I ništa ni tebi ni tvojoj borbi neće pomoći ako samostan zbog tebe ne bude okom trenuo. Razumeš me?“

Pogledi im se susretoše iznad staklenceta.

„Evo.“

„Šta je to?“

„Nešto zahvaljujući čemu ćeš se odmoriti.“

„Šta?“ Nije htela da ga dodirne. „Svejedno neću zaspati.“

„Ako ovo popiješ, zaspaćeš, obećavam ti. Sastojci su oni isti što se daju prestupnicima u kolima ka gubilištu da bi im pospanost otupila patnju dovoljno dok se ono najgore ne obavi. Onima u manjoj patnji, donosi brže i slađe olakšanje.“

„Gubilište...“ Jetko se nasmejala. „Onda si mi dželat.“

Onda sam tamničar, pomisli Cuana. Nek joj bude. Koliko snage treba da se pothranjuje pobuna! I koliko je teško kad si jedini... Isturila je još malo ruku sa staklencetom, onako kako se nudi poslastica nekoj divljoj životinji koja svakog trenu može da nasrne.

Polako, polako, devojčini prsti pružiše se da ga prihvate. „Neće me naterati da popustim.“

Tu se Cuana nije mogla uzdržati od osmeha. Kad bi umela da napravi napitak koji bi to mogao, svaki bi je samostan u zemlji želeo u svojoj apoteci. „Nemaš rašta da brineš. Moj posao je da ti negujem telo, ne i dušu.“

Devojčine oči nisu se odvajale od Cuane dok je gutala. Ukus je bio jak te se zagrcnula, pošto joj je grlo već bilo odrano od urlanja. Ako ona priča o slavuju nije samo još jedna laž, trebaće tu blagotvornog sirupa da ponovo izmami iz nje glas za pevanje.

Ispila je lek i zabacila glavu uza zid. Suze su joj i dalje tekle, ali uz manju buku. Cuana ju je pomno posmatrala; lekar u njoj sad je bio budan za napredovanje dejstva opojnog sredstva.

„*Gospode! Čuj molitvu moju, i vika moja nek izađe preda Te.*“

Kada je poslednji put morala da primeni ovaliku dozu? Pre dve, ne, pre tri godine, kod one devojke s jednako masnim mirazom, ali i skrivanom bolešću nekakvih napada. Kod nje je prve noći strah izazvao takav silovit nastup da su bile potrebne tri sestre da je savladaju. Da joj je porodica bila moćnija, možda bi se samostan

našao primoran da je zadrži, jer iako je padavica među onih nekoliko priznatih povoda za poništenje zaveta, i to, kao i štošta još, zavisi od stepena uticaja. Ovako je madona Kjara uspešno postigla pregovorima da je vrate, zajedno s mirazom, donekle umanjenim zbog njihove pretrpene muke. Takva je bila diplomatska dovitljivost sadašnje opatice Svete Katarine – mada je tek ostajalo da se vidi šta će uspeti da uradi sa ovim nepokornim mladim duhom.

„*Nemoj odvratiti lice svoje od mene u dan kad sam u nevolji.*“

Glas u Cuaninoj glavi prerastao je u šapat.

„*Od uzdisanja mog prionu kost moja za meso moje.*“

Kad je kasnije razmišljala o ovome, nije se mogla prisetiti šta ju je navelo da odabere baš taj psalam, mada su njegove reči, kad su jednom navrle, bile sasvim prikladne.

„*Postadoh kao gem u pustinji, ja sam kao sova na zidinama. Ne spavam, i sedim kao ptica bez druga na krovu.*“

„Ne pomaže.“ Devojka se trže i ustade, razmahujući, opet srdita.

„Da, da, pomaže. Prestani da se opireš i samo diši. *Jedem pepeo kao hleb, i piće svoje rastvaram suzama.*“

Iskušenica ispusti tih uzvik, a onda se opet skljkoka.

„*Jer podigavši me bacio si me. Dani su moji kao sen, koji prolazi, i ja kao trava osuših se.*“

Ječi i sklapa oči.

Sad neće dugo potrajati. Cuana priđe bliže kako bi je mogla pridržati kad krene da klizi. Devojka snažno obujmi kolena rukama, a onda, posle nekog vremena, obori na njih glavu. Bio je to i pokret umora i pokret poraza.

„*A Ti, Gospode, ostaješ doveka, i spomen Tvoj od kolena do kolena.*“

Napolju se iznova uspostavljala noćna tišina, krećući se kroz klaustar, preko dvorišta, njuškajući prolaz ispod vratnica. Samostan odahnu od zadržavanja vazduha i krenu da klizi ka snu. Devojčino telo poče da se navaljuje na Cuanino.

„Pogledaće na molitvu onih koji nemaju pomoći, i neće se oglušiti molbe njihove.“

Gotovo je: pobuna se okončala. U tom trenutku Cuana je raspoznala određenu tugu izmešanu sa olakšanjem, kao da reči psalma ipak možda nisu dovoljne da zajamče utehu. Prekorila je sebe zbog tako nedostojne misli. Njen posao nije da ispituje, već da smiruje.

A to se i dešavalo. Devojka će sasvim brzo biti u nesvesti. Cuana prelete pogledom po ćeliji.

Kod ulaza u drugu ćeliju nalazila se teška škrinja. Uz malo dovitljivosti pri slaganju stvari, redovnica bi u njoj mogla poneti pola sveta. Izvesno tu ima ličnu posteljину; one kojima miraz kupi dvosobne ćelije spavaju na satenskim čaršavima i jastucima od gušćijeg perja. Krevetski okvir mogla je izvrnuti bez ičije pomoći, ali čak i kad vrati na mesto ostatke dušeka, trebaće joj deblji prekrivači. Devojčino telo, sad kad ga više ne zagreva sila jada, ohladiće se tako znojavo, te bi ono što je počelo kao bešnjenje moglo da se preobrati u groznicu.

„On obraća vetar u tišinu, i vali njihovi umuknu.“

Nežno ju je namestila natrag uza zid pa prišla škrinji. Poklopac je oslobodio talas mirisa pčelinjeg voska i kamfora. Preko tkanina počivali su jednaki srebrni svećnjaci, kadifen ogrtač i platnene donje haljine, odmah do drvene lutke Hrista mladenca. Dublje ispod nalazio se ćilim gustog persijskog tkanja, a do njega lep brevijar, s koricama u kitnjastom reljefu, tek nabavljen, nesumnjivo povodom njenog stupanja u samostan. Pomislila je na više sestara koje će morati da se rvu s grehom zavisti kad ga budu videle u kapeli. Dok ga je uzimala, pao je i otvorio se na bogato ilustriranom tekstu pesme *Veliča*: zamršene figure i životinje prepletene u zakovitlanim viticama od pozlate svetlucule su pod svetlošću sveće. A unutra su, kao zaloga, bili zadenuti neki rukom ispisani listovi hartije. Jesu li pročitani i propušteni kao dozvoljeni? Ili ih

je sestra s kapije prilikom pregleda možda previdela među tolikim blagom? Ne bi joj bilo prvi put.

„Šta to radiš?“ Sad je opet bila budna, glava joj se cimala naviše uprkos teži opojnog napitka. „To je moje.“

Moje. Reč koju će u predstojećim mesecima morati da nauči manje da koristi. Devojčin strah odgovorio je na njeno pitanje. Očevidno nisu molitve. Možda su pesme? Ili čak pisma od voljenog... Dragocenija od molitve... Svetlo je bilo preslabo da razabere makar i jednu jedinu reč. I bolje je tako. Ako nešto ne može da pročita, od nje se ne očekuje ni da to osudi.

Pomislila je na svoju škrinju, na to kako su joj pre tolikih godina knjige u njoj spasle život. Šta da je neko smatrao prikladnim da joj ih oduzme? Trebalo bi joj nešto više od leka za spavanje da otupi bol.

„Ovde ćeš voditi raskošan život.“ Zatvorila je knjigu i ubacila je natrag u škrinju. „I još si imala sreće da dobiješ ove sobe“, dodade vadeći komad debele kadife. „Sestra pre tebe priređivala je ponekad sedeljke, između večere i večerj. Služila je vino i kolače, i svirala, čak pevala dvorske madrigale.“ Ispravila je krevet i doteglila ostatke dušeka na okvir.

„Spolja zidovi deluju odbojno, znam. Ali kad se jednom navikneš, život ovde ne mora da ti bude pustinja od kakve strepiš.“

„Tvojposo je da mi negještelo, ne dušu.“ Iako se još naslanjala na zid, oči su joj bile napola sklopljene, a reči su joj se slivale. Ako joj je duh i nevoljan, makar joj je telo sad slabo.

„Vesele se kad se stišaju, i vodi ih u pristanište koje žele.“

Cuana pažljivo rasprostre prekrivač preko razderanog dušeka kako se najgore dlake ne bi zarivale devojci u kožu. Kad je završila, devojčine su oči opet bile sklopljene.

Povukla ju je poduhvativši je ispod miške, a jednu devojčinu ruku prebacivši sebi preko ramena i pridržavajući je oko struka kako bi je poduprla dok hodaju. Telo joj je bilo jedro kao u prepelice, a sad i teško od omamljujućeg napitka. Ostaci miomirisnog ulja

kojim se po svoj prilici tog jutra namazala mešali su se s kiselim zapahom znoja. Osećala je njen dah na svome obrazu, opor od makovog sirupa. Eh – zajedno s hromima i ćoravima, naš Gospod uzima sebi pod staranje i one najljupkije mlade žene kako bi ih sačuvao da ih spoljni svet ne oskvrne. Ona sama nikad nije bila tako poželjna. Niti su joj takve stvari bile važne, i ovako i onako.

„Nism... zspala“, prkosno je zaplitala jezikom dok je padala na postelju.

„Pssst.“ Umotala ju je u krajeve prekrivača i čvrsto ih ućuškala pod nju, kao pelenu. „*Hvalite Gospoda, jer je dobar, jer je doveka milost njegova.*“

Ali više je niko nije slušao.

Namestila je devojčino telo na bok, tako da joj lice bude okrenuto ka dušek; tome ju je iskustvo naučilo. Jednom je njen otac lečio bolesnika koji se – a da otac to nije znao – pre leka izobilno napio vina. U pò noći povratio je malčice i samo što se nije udavio sopstvenim izbljuvkom dok je obeznanjen ležao nauznak. Isprobavanje i posmatranje. Prava staza ka učenju.

„Vidiš kako rade čudesa prirode, Faustina? Kako jedan medikament, smrtonosan kad se popije sam, postaje lekovit kad shvatiš kako deluje i kako se dopunjuje s drugim supstancama?“

Njegov je glas, kao i uvek, spreman u zakutku njene glave, čekajući trenutak kad će se molitve završiti i kad će ostati prostora za njene lične misli.

Bilo je trenutaka, u početku – više nije baš tačno pamtila koliko je dugo to trajalo – kad je njegovo blisko prisustvo bilo maltene nepodnošljivo jer ju je snažno podsećalo na sve što više ne može da ima. Ali pomisao na život bez njega bila je još i gora, i na kraju je tuga omekšala, pa je njegovo prisustvo postalo dobroćudno; koliko pokojni otac, toliko i živi učitelj. Naravno, znala je da je za redovnicu greh da radije živi u prošlosti nego u samostanskoj sadašnjosti, ali očevo društvo postalo joj je tako obično da se više nije

ni trudila da ga pominje na ispovesti. Postoji granica pokajanju koje neko može da vrši zbog greha kog se ne može – neće – odreći.

Dok je sad posmatrala usnulu mladu ženu, ponovo ga je prizvala.

„Ni slučajno ne zaboravi da u dnevnik ubeležiš tu dodatnu dozu. Znam – znam – nekoliko kapi može da deluje malo, ali zna da bude i mnogo. Ah, kakva harmonija postoji u merama, dete! Merodavnost i empirizam, isprobavanje i posmatranje: spoj drevnog znanja s našim novim svetom. Naravno, ne možemo postupati onako kako su postupali Grci, pa probati lekove na prestupnicima. Da je to moguće, možda bismo dosad iznova otkrili tajnu terijaka i naša vlast nad svim otrovima bila bi obezbeđena. Zamisli to! Pa opet, već smo iznašli mnogo šta što je bilo izgubljeno. A kad nisi siguran, ili kad nema bolesnika na kom bi isprobao nove smeše ili njihove razmere, uvek ih možeš okušati na sebi. Mada u slučaju napitaka koji umrtvljuju čula treba preduzeti sve mere opreznosti i neprekidno beležiti svaki trenutak pre nego što zaspíš, kako bi na taj način imao dovoljno približnu procenu kad se razbudiš.“

Osmehnula se. Veoma dobar savet za sve one studente univerziteta koji su satima čekali u redu po magli ferarske zime kako bi postigli da uđu na njegova predavanja i disekcije. S godinama, neke je čak bila i upoznala; njegovu vojsku marljivih mladih učenjaka i lekara posvećenih otkrivanju tajni čudesne božanske vasseljene. Pa i ona se uz njih napojila s vrela njegove mudrosti, premda to, naravno, nikad nije mogla da pokaže javno. Dok su njegovi učenici odlazili na dvorove i univerzitete raznoseći znanje sa sobom, ona je sporazumom vezana za drugu jednu vrstu službe Bogu, za onu gde je traganje za znanjem podređeno činu poklonjenja, osam puta dnevno, sedam dana u nedelji, dok ih smrt ne rastavi. Nije ni čudo što je u početku toliko bolelo. Unutar ovih zidova bilo je dragoceno malo prostora za eksperiment. Tu se nije imalo vremena da redovnica bude sama sebi pacijent.

A opet, pošto se izborila za položaj sestre apotekarke, sad radi isto ono što bi radio i on: bere svoje biljke, destiluje njihove

sokove, zapisuje njihov uticaj. Sve i ako su joj koraci sitni, ipak napreduje. To je više no što bi joj, bez njega, bilo dopušteno napolju.

Spustila je ruku na devojčino bilo: tuklo je ravnomerno, možda malčice sporo. Koliko će dugo spavati? Već je kasno. Ni slučajno neće uspeti da je probude za jutrenje, možda čak ni za primu ili tercu, mada joj, ako uspeju, neće ni biti do opiranja. Kolika god da joj je snaga volje, makar neko vreme biće prigušena telesnom skrušenošću. Devojka joj za to neće reći hvala, ali Cuana je bolje od većine znala da je i to svojevrstan dar. Ukoliko pravo prihvatanje dolazi jedino od Boga, svejedno postoji i određena uteha koja se stiče s protokom vremena; sat za satom, dan za danom, vreme navejava poput gustih snežnih pahulja, naredna sleže na prethodnu, bez kraja i konca, sve se dok ono što je nekad bilo postepeno ne prekrije, dok mu se prvobitni oblik i boja ne nađu skriveni pod pokrovom onog što je sad.

Najzad se iz kapele oglašiš zvana za časoslov. Začuli su se koraci sestre stražarke na kamenim pločama dok je išla ka klaustru. Kucanje u vrata noćas je odsečno. Navika je (kako je dovtljivo to što na telu moraju da nose isto ono što moraju da nose i u duši!)* sigurno neke od njih digla i pokrenula čak i pre nego što su bile svesne da su budne. Ali biće i onih drugih, koje samo što su dosegle san pa će poželeti da u njemu i ostanu. U takvim okolnostima, sestri stražarki dopušteno je da uđe i prodrma spavalicu za rame. One koje ni tad ne ustanu moraće kasnije, na zboru, da pred opaticom priznaju svoje rđavo vladanje.

Vrata ćelija počеше da se otvaraju, u pratnji nogu što se vuku, dok su se redovnice okupljale i polazile za sestrom stražarkom kao povorka crnih sena što se kreću kroz polumrak, a sveće su im treperile poput svitaca u tmuni. Dok su prolazile pored iskušeničnih vrata, neka od njih priguši zevanje.

* Reč *habit* u engleskom znači „navika“, ali i „monaška riza“. (Prim. prev.)

Cuana je čekala. Iako opatica zna za njena noćna tumaranja, važno je da kolotečinu samostana narušava što manje. Vrata kapele škripnuše i otvoriše se na velikim šarkama, a onda se opet zatvoriše kad je povorka prošla. Zakasnelo struganje drveta označi prvu, zatim i drugu okasnelu sestru. Crkveni poj već je klizio ispod vratnica kad je izašla iz ćelije i prešla u tamu. Pred sobom je primetila sitnu priliku koja je blago hramala dok je išla ka dvorištu iz gornjeg klaustura. Ovo je noćno tumaranje koje bi da ostane u tajnosti. Pustila je tu sliku da joj iščezne iz misli. Dovoljno je noćas osećanja uložila. Nema svrhe da izaziva dodatne nevolje.

Pričekala je dok se vrata kapele nisu ponovo zatvorila, a onda je brzo ušla, pognute glave, prolazeći između pevnčkih stepenika do mesta gde je, pred rešetkom što odvaja redovnice od dela crkve za ostali svet, visilo ogromno raspeće. Pala je pred njime ničice, primajući k svesti trenutnu neprijatnost od hladnoće kamena što ju je prožela kroz haljine, a onda se povukla na svoje mesto pri kraju drugog reda pevnčkih stepenika. Nije imala kod sebe svoj brevijar – knjiga je ostala na stolu u njenoj ćeliji. Mada je svete tekstove i psalme znala napamet, nemanje brevijara svejedno je spadalo u rđavo vladanje. Opatičino oko hitro prelete preko nje. Cuana otvori usta i zapeva.

Samostan večeras nije bio u svom najboljem izdanju. Zima je pokvarila podosta grla, te su pojanje prekidali napadi hrapavog kašlja i šmrkanja. Noću u crkvi vlada ljuta stud, zato se preko puta pevnčkih stepenika desetak iskušenica borilo sa sobom. Bucmašte, još paperjaste kože, delovale su premlado da budu budne tako kasno, tako rano. Kad su umorne, beše primetila Cuana, pojedine su trljale oči pesnicama kao mala deca. Neumorna nadzornica iskušenica, sestra Umilijana, držala se mišljenja da je svaka nova tura gora od prethodne, sebičnija i naklonjenija taštinama života. Istina je verovatno bila složenija budući da se i sama Umilijana menjala, da je s godinama postajala sve strastvenija i sve zahtevnija, a one su makar neprekidno ostajale mlade. U svakom slučaju,

Cuana ih je žalila. Devojke njihovog uzrasta žude za snom, a časoslov, koji pada kao sečivo usred noći, najteža je od svih samostanskih službi.

No njegova surovost je ujedno i velika milina, jer sama njegova namena jeste da obrlati i privuče dušu uprkos otporu tela, a kad je čovek dignut iza sna, buka i naklapanje mozga zna da bude manja smetnja. Cuana je poznavala sestre koje su, stareći, zavobile tu službu mimo svih ostalih, te da se njome slave kao nektarom: kad se konačno jednom ukrotiš i navikneš da prevaziđeš umor, čudo boravka u Njegovom prisustvu dok sav ostali svet spava redak je dar; kao nekakva povlastica bez ponosa, gozba bez proždrljivosti.

Poneke u tim trenucima postaju toliko bliske Bogu da se razglasilo kako iznad sebe vide anđele kako lebde, a u jednom slučaju i Hrista kako diže ruke s velikog drvenog raspeća i pruža ih ka njima. Takvi drhtaji duše događaju se češće o časoslovu nego pri bilo kojem drugom činu poklonjenja, što mlađima pomaže, budući da su im povremene drame lupanja srca pa čak i padanja u nesvest otvarale mogućnost ekstaze. Čak je i sama Cuana, koja nikada nije bila sklona priviđenjima, osećala trenutke čuda: način na koji noćna tišina kao da podaruje glasovima lepšu melodiju, sveće što u tami bukne od devojačkog daha, usled čega se i najtvrdi kipovi tope i bacaju na zidove razigrane, tečne senke.

Večeras je bilo malo izgleda za takva čudesa. Stara sestra Agnezina sedela je grozničava od posvećenja, naherene glave, kao i vazda budna za božansku notu u tom ljudskom horu, ali na zadnjim stepenicima sestra Izbeta je već kunjala i ispuštala zvuke umnogome slične šišanju njenog pakosnog malog psa, a za ostale je podvig bio već i da usredsrede misli na tekst.

Da bi savladala umor, Cuana se isteže uspravno tako da rameima dotače naslon stolice. Na većini pevničkih stepenika redovnice se leđima oslanjaju o golo drvo, uglačano od dugogodišnjeg trenja odeće. Ali u Svetoj Katarini bilo je drugačije. Tu su sedišta bila ukrašena čudom intarzije: stotinama komadića drveta raznih

boja, usađenih i splepljenih da čine prizore i slike. Stepence su bile poklon od jedne dobrotvorke samostana u vreme vladavine velikog Borza d'Este, pre više od sto godina, a priča kaže da je ocu i sinu drvodelji trebalo preko dvadeset godina da ih dovrše. Sada, dok su se sestre Svete Katarine molile Bogu, sve kičme počivale su uz neku drugu sliku iz njihovog voljenog grada: sliku ulica, krovova, dimnjaka i tornjeva, prepoznatljivih sve do tankih cepčica trešnjevog ili kestenovog drveta koje iscartavaju ivice kejova i tamnih orahovih vena što obrazuju reku Po. Na taj način, iako su živele razdvojene od rodnog grada, njihova voljena Ferara održavala se tu živa za njih.

Kad god je Cuani, kao noćas, misli opasno mučila rasejanost, služila se tim draguljima perspektive kao načinom da se ponovo uključi u službu Bogu. Zamišljala je glasove kako lete uvis, oblak zvuka što se izvija visoko u brodu, gore pa kroz krov kapele u spoljni vazduh, a onda, poput duge perjanice dima, kreću dalje, u sam taj grad, vrludajući i skrećući oko skladišta i palata, prolazeći pored katedrale, lebdeći nad močvarnim šancem što okružuje palatu D'Este, vrteći sebi prolaz kroz prozore i šireći milozvučan odjek po ogromnim odajama pre nego što se išunja i vrati dole do ruba same reke, odakle će se uzdići ka noćnim zvezdama i nebesima iza njih.

A od lepote i čistote te misli umor ju je napustio, pa joj se učinilo kako se i ona uzdiže slobodna i raste ka nečem većem, iako joj se onostrano nije razotkrilo kroz lepet anđeoskih krila niti kroz toplinu Hristovih ruku oko nje u toj noći.

U ćeliji na drugom kraju dvorišta, ljutita iskušeničica s težinom se pomera dok spava, prepuna čudesa i ludila omamljenih snova.